

BOĞAZKÖY'DE BULUNAN YAYIMLANMAMIŞ HİTİTÇE TABLET PARÇALARI

Yasemin ARIKAN* - Daniel SCHWEMER**

Öz

Çalışmanın konusunu, 1987 yılında Almanya'dan Türkiye'ye getirilen ve Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi'nde korunan, Boğazköy'de yapılan ilk kazılarda bulunmuş, yayımlanmamış altı adet Hititçe tablet parçası oluşturmaktadır. Makale, bu çiviyazılı fragmanların paleografik yönden tarihlendirilmeleri ve dört adedinin Boğazköy'de bulunan yayımlanmış Hititçe metinler ile birleşme/bağlanma bilgilerini içermektedir. Ayrıca diğer iki fragman için bir duplikat ve bir paralel olabilecek metinler tespit edilmiştir. Bu tablet parçalarının fotoğrafları, kopyaları ile çevriyazıları da sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: *Hitit Devleti, Boğazköy-Hattuşa, Yayımlanmamış Tablet Parçaları*

Abstract

Unpublished Hittite Tablet Fragments from Boğazköy

The subject of the study consists of six unpublished Hittite tablet fragments found during the early excavations at Boğazköy, which were returned from Germany to Turkey in 1987 and are housed in the Ankara Anatolian Civilizations Museum. The article provides an edition of these cuneiform fragments, including their paleographic date and, for four of them, information on joins with published Hittite texts from Boğazköy. A duplicate and a parallel text can be indicated for the two other fragments. Photographs, copies, and transliterations of these tablet fragments are also presented.

Keywords: *Hittite Empire, Boğazköy-Hattuşa, Unpublished Tablet Fragments*

* Prof. Dr., Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Hititoloji Anabilim Dalı, Ankara.

E-posta: yarikan@ankara.edu.tr ORCID: 0000-0002-3861-4142

Tabletlerin yayınlanmasına izin veren Anadolu Medeniyetleri Müzesi Müdürü Sayın Yusuf Kıraç'a ve yardımlarından dolayı Tablet Arşivi Uzmanları Başak Yıldız Gülşen ile Ceren Demiryürek'e çok teşekkür ederiz.

** Prof. Dr., Julius-Maximilians-Universität Würzburg, Lehrstuhl für Altorientalistik, Würzburg/Germany.

E-posta: daniel.schwemer@uni-wuerzburg.de ORCID: 0000-0001-9341-6344

(Makale Gönderim Tarihi: 17.01.2022 - Makale Kabul Tarihi: 14.11.2022)

GİRİŞ

Theodor Makridi ve Hugo Winckler tarafından 1906-1912 yılları arasında Boğazköy’de yapılan ilk kazılarda yaklaşık onbin çiviyazılı tablet gün ışığına çıkarılmış ve korunmak üzere İstanbul Arkeoloji Müzelerine teslim edilmiştir. Bu tabletlerin kesin sayısı bilinmemekle birlikte onbin dört yüz kadarı konservasyonu yapıldıktan sonra iade edilmek üzere Berlin’e gönderilmiştir. Söz konusu tabletlerin 2943 adedi 1939 ile 1942 yıllarında Berlin’den İstanbul Arkeoloji Müzelerine geri gönderilmiş¹, içerisinde yayımlanmış tabletlerin de bulunduğu 7396 adedi ise 1987 yılında Doğu Berlin’den Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’ne getirilmiştir². Boğazköy tabletleri³ bazı Hititologlara yayınlanmaları için verilmiş olup hazırlanan birkaç çalışma kitap olarak yayınlanmıştır⁴. Bu makalede, halen Ankara Anadolu Medeniyetleri Müzesi’nde korunmakta olan ve bana verilen tabletlerden, altı adet Hititçe çiviyazılı fragman önemi gereğine binaen tanıtılacaktır.

1. CTH 62.C: II.Murşili ile Amurru Kralı Duppi-Teşup arasındaki antlaşma

Tarihlendirme : İmp.

Ölçüleri : Uzunluk: 2.2; Genişlik: 2.6; Kalınlık: 1.1cm.

Tanım : Açık kahve rengindeki tabletin 6 satırı korunmuştur. Diğer yüzü kırıktır.

Bo 8848 (Resim 1) (+) KUB 21.49 (Bo 2086) +. Dolaylı birleşme/bağlantı. Metnin join taslağı için bkz. HPM Konkordanz: 466/u.

x+1 [...] x [
2' [... nu-ut-ta a]-pád-da-an E[GIR-an ša-an-ah-hu-un]
3' [tu-uk-ma iš-tar-ak-ki-it nu ir-ma-al-li-ya-at-ta-at nu-za ma-a-an ir-m]a-la-
an-za-š[a e-eš-ta ^DUTU^{ŠI}-ma-at-ta]
4' [A-NA A-ŠAR A-BI-KA ti-it-ta-nu-nu-un-pát nu-ut-ta tu-uk ...] ŠEŠ^{MEŠ}-KA
[KUR ^{URU}A-mur-ri-ya še-er
li-in-ga-nu-nu-un]

5' [nu tu-uk ma-ah-ha-an-ma ^DUTU^{ŠI} IŠ-TU A-WA-AT A-BI-KA EGIR-an ša-
ah-hu-un nu-u]t-ta A-NA [A]-[ŠAR

A-BI-KA ti-it-ta-nu-nu-un]

6' [nu-ut-ta ka-a-aš-ma A-NA LUGAL KUR ^{URU}Ha-at-ti Û A-NA DUMU^{MEŠ}-
YA DUMU.DUMU^{MEŠ}-Y]A še-er [i-in-
ga-nu-nu-un]

¹ IBoT 4, s. IX.

² T.C. Kültür Bakanlığı, Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü 11.01.1993 tarih ve 00133 sayılı yazıları.

³ Müzelerdeki Boğazköy tabletleri için bkz. Özkan 2017.

⁴ Akdoğan 2016; Alparslan 2016; Taş 2014; Soysal ve Gülşen 2019.

II.Murşili'nin Amurru Kralı Duppi-Teşup ile yapmış olduğu antlaşma metninin iyi korunmuş duplikatlarından biri KBo 5.9 nolu belgedir. Fragmanın okunabilen satırları için bkz. KBo 5.9 öy.I 14 vd. Çiviyazılı metnin çevriyazı ve çevirisi için bkz. Friedrich, 1926, s.10 vd.; Wilhelm ve Fuscagni (ed.). hethiter.net/: CTH 62 (TX 16.10.2013. TRde 15.10.2013), §6'-7', str.51-59.

2. CTH 483.II.A : Çağırma ritüelleri

Tarihlendirme : Geç İmp.

Ölçüleri : Uzunluk: 2.9; Genişlik: 2.3; Kalınlık: 1.3cm.

Tanım : Açık kahve rengine. Tabletin 5 satırı korunmuştur. Diğer yüzü kırıktır.

Bo 8850 (Resim2) + KUB 15.33b (Bo 2537 + Bo 8035) +. Direkt birleşme/bağlantı. Metnin join taslağı için bkz. HPM Konkordanz: Bo 69/264.

x+1 *na-at-[kán an-da ... nu-uš-ša-an BA.BA.ZA iš-hu-wa-a-an]*
2' *nu-uš-ša-a[n 30 NINDA SIG^{MEŠ} BA.BA.ZA ki-it-ta-ri DINGIR^{MEŠ}-aš pár-hu-e-na-aš]*
3' *hal-ki-ya-[aš pár-hu-e-na-aš ga-la-ak-tar ha-a-ra-na-aš pár-ta-u-wa-ar]*
4' ^{UDU}*i-ya-[an-ta-aš^{SIG}hu-ud-du-ul-li an-da iš-hi-ya-an ki-it-ta]*

5' *[a]r-ha-y[a-an-na ...*

Fragman Bo 2537 + Bo 8035'in öy.I'i ile sol kenardan doğrudan birleşmektedir. Metnin çevriyazı ve çevirisi için bkz. Haas ve Wilhelm 1974, s.182-185.

3. CTH 450 : Ölü ritüelleri

Tarihlendirme : İmp.

Ölçüleri : Uzunluk: 6.1; Genişlik: 6.5; Kalınlık: 1.5cm.

Tanım : Kiremit rengine. Tabletin 5 satırı korunmuştur. Diğer yüzü kırıktır.

Bo 8874 (Resim3); KUB 39.14 (119/p) IV 1-2 ile benzerlikler göstermektedir. Bkz. HPM Konkordanz.

x+1] x x [
2' *ku-iš-k]i ha-an-na-ri-ya l[e-e*
3'] *šar-tu-li-ya-w[a⁵*
4'] x [x *šar-t]u-li[-ya-*
5'] x [

⁵ Sözcük için bkz. CHD Š 2, 2005, s.295b-296a: *šartuliyalli-*.

Hitit kralının ölümünden sonra gerçekleştirilen törenlerde (*šalliš waštaiš*) on dört gün süren ayinler yapıldığı bilinmektedir. Bu ayinlerin 10.günü kapsayan KUB 39.14 nolu paralel metnin transliterasyon ve çevirisi için bkz. Otten 1958, s.82vd.; Kassian et alii 2002, s.462vd.

4. CTH 527.40 : Kült heykel tasvirlerini içeren kült envanterleri

Tarihlendirme : İmp.

Ölçüleri : Uzunluk: 2.2; Genişlik: 2.5; Kalınlık: 1.2cm.

Tanım : Açık kiremit renginde. Tablet in ay. IV'de 5 satırı korunmuştur. Diğer yüzü kırıktır.

Bo 8885 (Resim 4) + KBo 70.109⁶ +. Direkt birleşme/bağlantı. Metnin join taslağı için bkz. HPM Konkordanz: Bo 97/7.

ay.IV 12' [^DU KUR Aš]-šu[r] ^DU KUR Az-[zi ^DU kar-an-za⁷ ^DU LÍL ku-i-da-ni-ya A-NA DINGIR^{LIM}]

13' [2 EZE]N₄^{MES} 1 EZEN₄ [zé-na-aš 1 EZEN₄ DI₁₂-ŠI]

14' [^{URU}M]a-al-li-it-t[a-aš⁸ 1 G]U₄.MAH GIŠ NAGGA GAR.RA 4 GUB-za^[D][U]^{URU}Ma-al-li-

it-ta]

15' [1 ^{GIŠ}KA]P-PU ZABAR [U-NU]-UT ^DU 3 EZEN₄^{MES} 1 EZEN₄ zé-ni⁹
[1] EZEN₄ DI₁₂-ŠI

16 [1 EZEN₄ HU-U]L-L[A-NU 3]2 DINGIR^{MES} NA⁴ZI.KIN ^DUTU ^DKAL
^DKAL LÍL

Fragman metnin (KBo 70.109+) A nüshasına ait olup, Bo 595'in ay.IV'ü ile sol kenardan doğrudan birleşmektedir. Hitit kült envanterini içeren Hitit, Luvi ve Mezopotamya tanrılarının kaydedildiği KBo 70.109 numaralı metnin transliterasyon ve çevirisi için bkz. Cammarosano 2018, s.457-459.

⁶ Bkz. KUB 38.10 (Bo 595).

⁷ *karant-* için bkz. HHw 2001, s.72.

⁸ Anadolu'da Asur Ticaret Kolonileri Devrinde Wašhaniya'dan Waššušana'ya giden yol üzerinde olduğu bilinen Malitta kenti, Orta Kızılırmak bölgesine Kaneš (Kültepe)'in batısı ile Hattuša'nın güneybatısındaki alana yerleştirilmektedir. Bu konuda bkz. Ertem 1973, s.91; del Monte ve Tischler 1978, s.257; Nashef 1991, s.81vd.; del Monte 1992, s.99; Schwemer 2008, s.151vd.; Cammarosano 2021, s.59, 84.

⁹ z[é-e-na-aš: Cammarosano 2018, s.458 A rev.IV 17' (A: KUB 38.6 Ay. IV 16').

5. CTH 626 : Acele bayram

Tarihlendirme : İmp.

Ölçüleri : Uzunluk: 3.3; Genişlik: 1.9; Kalınlık: 0.7cm.

Tanım : Açık kahve renginde. Tabletın öy.II?'de 5 satırı korunmuştur. Diğer yüzü kırıktır.

Bo 8893 (Resim 5) + KUB 20.72 (Bo 249) +. Direkt birleşme/bağlantı. Metnin join taslağı için bkz. HPM Konkordanz: Bo 360.

öy.II? x+1 [BI-IB-RU UDU.ŠIR]¹
2' GEŠTIN-it šu-un-na-i
3' na-an LUGAL-i pa-a-i
4' DUMU.É.GAL DUGku-ra¹-ya-az
5' an-da e-ep¹-zi¹

Kral ile saray görevlisi arasında (Güneş Tanrısı'nın (heykeli) huzurunda) gerçekleşen seremoninin tasvir edildiği fragman, KUB 20.72 nolu metin ile join olmaktadır. Tablet parçası sonbaharda kutlanan *nuntarriyašha*-bayramının¹⁰, hakkında oldukça kıt bilgiye sahip olduğumuz 9.gününün birinci tabletine aittir. Çiviyazılı belgenin çevriyazısı için bkz. Groddek 2004, s.123.

6. CTH 669 : Daha büyük bayram ritüellerine ait tablet parçaları

Tarihlendirme : Geç İmp.

Ölçüleri : Uzunluk: 2.4; Genişlik: 3.1; Kalınlık: 0.7cm.

Tanım : Açık kahve renginde. Tabletın 5 satırı korunmuştur. Diğer yüzü kırıktır.

Bo 8914 (Resim 6); KBo 30.56 IV 33vd. ile duplikat. Bkz. HPM Konkordanz: J.Lorenz.

x+1 [DUMU]^{MEŠ}.LUGAL a-še-ša-a[n-zi

2' [LÚ]^{GIŠ}GIDRU pé-ra-an h[u-u-wa-a-i

3' [LÚ]^{MEŠ}MUHALDIM ha-an-te[-ez-zi

4' [EGI]R-ŠU-ma TU₇ ME¹-E¹ [

5' [x] x [

¹⁰ *nuntarriyašha*-bayramı için bkz. Nakamura 2002.

Fragman; duplikat metinden de anlaşıldığı kadarıyla kral, kraliçe ve prenslerin katılımı ile gerçekleşen, ^{LÚ}GIDRU “asa taşıyıcı”, ^{LÚ.MEŠ}MUHALDIM “aşçılar”, ^{LÚ.MEŠ}SANGA “rahipler”, ^{LÚ.MEŠ}Ú.HUB “sağır adamlar”, ^{MUNUS}AMA.DINGIR^{LIM} “tanrı anası (rahibe)” gibi pek çok görevlinin katıldığı bir bayram ritüeline aittir. Metnin çevriyazısı için bkz. Groddek 2002, s.70vd.

SONUÇ

Çalışmada, Boğazköy’de ortaya çıkarılan, yayımlanmamış altı adet tablet parçasının öncelikle kopya ve transliterasyonları yapılmış arkasından Boğazköy’de yayımlanmış metinler ile join olanlar belirlenmiş, duplikat ya da paralel olabilecek metinler saptanmıştır.

Hitit İmparatorluk Devri’ne tarihlenen **Bo 8848** nolu fragmanın, Hitit Büyük Kralı II.Muršili (M.Ö. 1329-1299) ve Amurru Kralı Duppi-Tešup arasında yapılan antlaşma metnine ait KUB 21.49 ile dolaylı olarak birleştiği tespit edilmiştir.

Ritüel fragmanı **Bo 8850**’nin KUB 15.33b ile doğrudan birleştiği, Hitit kült envanterlerine ait **Bo 8885**’in KBo 70.109 (KUB 38.10 (Bo 595)) ile doğrudan birleştiği yine *nuntarriyašha*-bayramına ait **Bo 8893** nolu tablet parçasının KUB 20.72 (Bo 249) ile direkt join olduğu belirlenmiştir.

Hitit kraliyet cenaze törenine ait **Bo 8874** nolu tablet parçasının KUB 19.14 ile paralel, bayram ritüelini içeren **Bo 8914**’ün KBo 30.56 ile duplikat oldukları saptanmıştır.

KAYNAKLAR

- Akdoğan 2016 Rukiye Akdoğan, *Hethitische Texte Bo 4680-Bo 5000 Teil 1: Transkriptionen*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.
- Alparslan 2016 Metin Alparslan, *Yayınlanmamış Boğazköy Tabletleri Bo 8486-8694*, İstanbul, Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.
- Cammarosano 2018 Michele Cammarosano, *Hittite Local Cults*, SBL Press, Atlanta.
- Cammarosano 2021 Michele Cammarosano, *At the Interface of Religion and Administration: The Hittite Cult Inventories. With a contribution by Adam Kryszewski (StBoT 68)*, Harrassowitz Verlag, Wiesbaden.
- del Monte 1992 Guisepppe F. del Monte, *Die Orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte (RGTC VI/2)* Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden.
- del Monte ve Tischler 1978 Guisepppe F. del Monte - Johann Tischler, *Die Orts- und Gewässernamen der hethitischen Texte (RGTC VI)*, Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden.
- Ertem 1973 Hayri Ertem, *Boğazköy Metinlerinde Geçen Coğrafya Adları Dizini (Çivi yazılı metin yerleri ve Bibliyografya ile birlikte)*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Friedrich 1926 Johannes Friedrich, *Staatsverträge des Hatti-Reiches in hethitischer Sprache I. (MVAeG 31.1)*, Druck von August Pries, Leipzig.
- Groddek 2002 Detlev Groddek, *Hethitische Texte in Transkription: KBo 30 (DBH 2)*, Verlag der TU Dresden, Dresden.
- Groddek 2004 Detlev Groddek, *Hethitische Texte in Transkription: KUB 20 (DBH 13)*, Verlag der TU Dresden, Dresden.
- Haas ve Wilhelm 1974 Volkert Haas - Gernot Wilhelm, *Hurritische und luwische Riten aus Kizzuwatna. Hurritologische Studien I (AOATS 3)*, Verlag Butzon&Bercker, Kevelaer.
- Kassian et alii 2002 A. Kassian - A. Korolëv†- A. Sidel'tsev, *Hittite Funerary Ritual*, Ugarit-Verlag, Münster.
- Nakamura 2002 Mitsuo Nakamura, *Das hethitische nuntarriyaşha-Fest (PIHANSt 94)*, Nederlands Instituut Voor Het Nabue Oosten, Leiden.
- Nashef 1991 Khaled Nashef, *Die Orts- und Gewässernamen der altassyrischen Zeit (RGTC IV)* Dr. Ludwig Reichert Verlag, Wiesbaden.
- Otten 1958 Heinrich Otten, *Hethitische Totenrituale*, (DAW, VIO 37) Akademi-Verlag GmbH, Berlin.

- Özkan 2017 Süleyman Özkan, “Türkiye Müzelerinde Korunan Çiviyazılı Tabletler”, *Recep Yıldırım’a Armağan*, Yayına Hazırlayanlar; Pınar Pınarcık, Bilcan Gökce, Mehmet Salih Erkek, Sena Coşğun Kandal, Bilgin Kültür Sanat Yayınları, Ankara, s.173-192
- Schwemer 2008 Daniel Schwemer, “Fremde Götter in Hatti. Die hethitische Religion im Spannungsfeld von Synkretismus und Abgrenzung”, G.Wilhelm (ed.), *Hattuša-Boğazköy. Das Hethiterreich im Spannungsfeld des Alten Orients. 6. Internationales Colloquium der Deutschen Orient-Gesellschaft 22.-24. März 2006, Würzburg*, Wiesbaden, s.137-158.
- Soysal ve Gülşen 2019 Oğuz Soysal - Başak Yıldız Gülşen, *Unpublished Bo-fragments in Transliteration* (Bo 6151-Bo 9535) II, 2. Cilt, Chicago
- Taş 2014 İlknur Taş, *Hethitische Texte in Transcription: Bo 8264-Bo 8485*, Dresdner Beiträge zur Hethitologie 39 Wiesbaden.

ÇEVİRİMİÇİ KAYNAKLAR

- G.Wilhelm ve F.Fuscagni hethiter.net/:CTH 62. Erişim Tarihi: 14.10.2022

Kısaltmalar

- CHD *The Hittite Dictionary of The Oriental Institute of the University of Chicago*. Chicago 1980vd.
- CTH E.Laroche, *Catalogue des textes hittites*. Paris 1971.
- HHw Johann Tischler, *Hethitisches Handwörterbuch mit dem Wortschatz der Nachbarsprachen*, IBS 102, Innsbruck 2001.
- HPM *Hethitologie Portal Mainz* (<https://www.hethport.uni-wuerzburg.de>)
- IBoT *İstanbul Arkeoloji Müzelerinde bulunan Boğazköy Tabletleri(nden Seçme Metinler)*. İstanbul 1944, 1947, 1954, Ankara 1988.
- KBo *Keilschrifttexte aus Boghazköi*. Leipzig-Berlin 1916 vd.
- Konkordanz Silvin Koşak, Konkordanz der hethitischen Keilschrifttafeln (https://www.hethport.uni-wuerzburg.de/hetkonk/hetkonk_abfrageF.php)
- KUB *Keilschrifturkunden aus Boghazköi*. Berlin Bd. 1-60 1921-1990.

SUMMARY

The article presents six unpublished fragments from Boğazköy that were brought to Turkey from East Berlin in 1987 and which are housed in the Ankara Anatolian Civilizations Museum. For these fragments four joins/indirect joins and one duplicate and one parallel text to the published texts found in Boğazköy were determined.

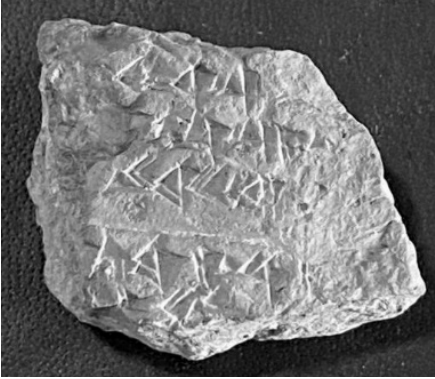
The study of the unpublished tablet fragments, our knowledge of the published tablets can be expanded. Thanks to the join, duplicate and parallel text cuneiform documents can be completed, and their content becomes more understandable. The results obtained with the studies carried out are presented below:

The fragment **Bo 8848** belongs indirectly to the text of **KUB 21.49**, a treaty between the Hittite Great King Mursili II and the Amurru King Duppi-Tešup.

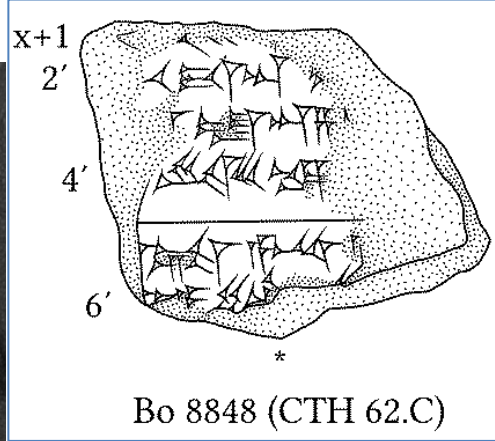
The ritual fragment **Bo 8850** joins with **KUB 15.33b**, the Hittite cultic inventory **Bo 8885** joins **KBo 70.109 (KUB 38.10 (Bo 595))**, and the *nuntarriyašha*-festival tablet fragment **Bo 8893** joins **KUB 20.72 (Bo 249)**.

The tablet fragment numbered **Bo 8874** belonging to the Hittite royal funerary ritual is parallel to **KUB 19.14**, and **Bo 8914** contains a festival ritual that is a duplicate to **KBo 30.56**.

RESİMLER

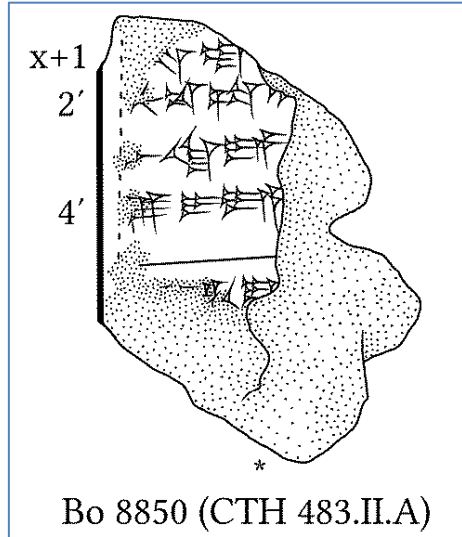
Resim 1: Bo.8848

Bo 8848 (CTH 62.C)

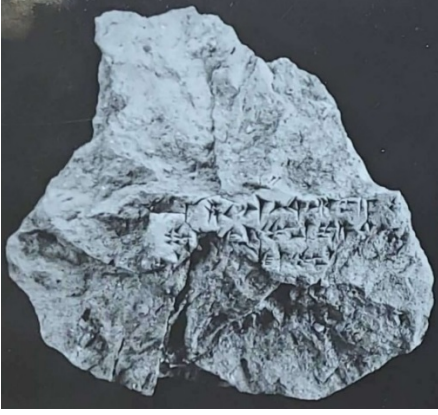

Resim 2: Bo.8850

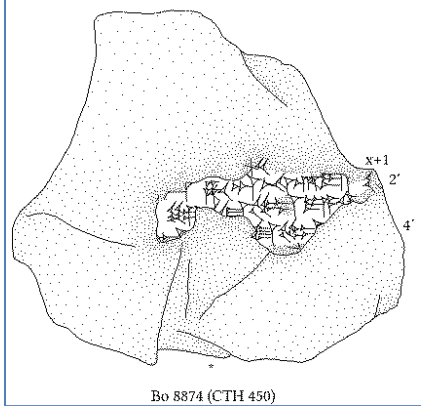

Bo 8850 (CTH 483.II.A)

Boğazköy'de Bulunan Yayınlanmamış Hititçe Tablet Parçaları

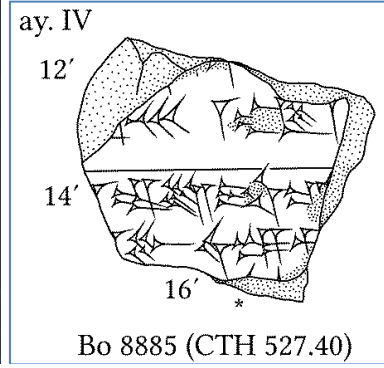
Resim 3: Bo.8874

Bo 8874 (CTH 450)

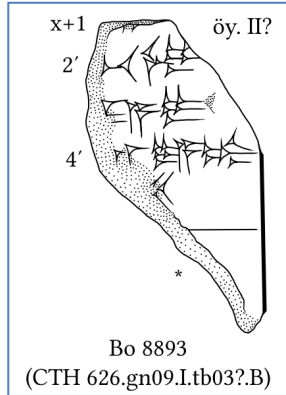
Resim 4: Bo.8885

Bo 8885 (CTH 527.40)

Resim 5: Bo.8893

Bo 8893
(CTH 626.gn09.I.tb03?.B)

Resim 6: Bo.8914

